

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Черкасова Володимира Федоровича

на дисертацію Сироєжко Ольги В'ячеславівни «Музично-естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Уходження України в світовий освітній простір, наближення до європейських стандартів вимагає нових підходів до музично-естетичного виховання молоді в загальноосвітніх навчальних закладах та в позашкільних закладах естетичного виховання. Оптимізація виховної роботи, відповідно до Концепції Нової української школи та Концепції художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, уможливорює запровадження нових форм роботи, інтерактивних технологій та інноваційних методів, які можуть стати важливим джерелом для розвитку теорії і практики музично-естетичного виховання молоді. З огляду на зазначене, дисертаційна робота Ольги В'ячеславівни Сироєжко «Музично-естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах» є помітною подією в галузі вітчизняної педагогіки, а отже, доцільною і вартісною.

Дисертантка переконливо обґрунтувала доцільність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідження, чітко визначила об'єкт, предмет, мету і завдання наукового пошуку, виділила комплекс адекватних методів дослідження.

На наш погляд, структура дисертаційної роботи достатньо повно і переконливо відтворює логіку авторської концепції та основні результати дослідження.

Уважаємо, що Ольга В'ячеславівна у своїй дисертації здійснила аналіз проблеми музично-естетичного виховання вітчизняними та зарубіжними науковцями, визначила роль нормативних актів та сучасних концепцій

регламентуючих діяльність позашкільних навчальних закладів, здійснила аналітичний підхід стосовно визначення сутності ключових понять, які використовувалися для характеристики проблеми дослідження, а саме: «виховання», «музичне виховання», «естетичне виховання», «музично-естетичне виховання», «народно-інструментальне виконавство». Музично-естетичне виховання дослідниця інтерпретує як цілеспрямований процес включення підлітка в систему позашкільної музичної діяльності, спрямованої на вдосконалення музично-естетичних уявлень і на розвиток творчих музичних здібностей засобами народно-інструментального виконавства.

Варто зазначити, що зважаючи на те, що основу оркестрових колективів позашкільних навчальних закладів становлять учні підліткового віку, автором дисертації схарактеризовано не тільки психолого-педагогічні особливості цих дітей, а також доведено позитивний вплив освітнього середовища на виховання загальнолюдських цінностей та запровадження особистісно-орієнтованого підходу керівника колективу до кожного вихованця з метою формування морально-естетичних якостей і розвитку музично-творчих здібностей.

На особливу увагу заслуговує здійснена автором експлікація традиційного та інноваційного у підходах стосовно музично-естетичного виховання у позашкільних навчальних закладах, що ґрунтується на активному використанні комплексу методів спрямованих на виховання у членів оркестрових колективів невимушеного, неформального спілкування і самовиявлення, вільний вибір форм і засобів діяльності, їх використання з огляду на вже сформовані ціннісні орієнтації та внутрішні мотиваційні установки. Окрім того, дисертанткою доведено, що колективне музикування підлітків в умовах народно-інструментального колективу сприяє дотриманню принципу дуалістичної основи мистецтва в єдності його духовно-емоційного і наукового складників, неухильному збереженні й примноженні арт-педагогічних цінностей музичного мистецтва.

Вважаємо, що здобувачці вдалося чітко визначити і вмотивовано представити сутність інноваційних підходів щодо музично-естетичного виховання підлітків у процесі проведення індивідуальних та групових занять, спрямованих на засвоєння репертуару, опанування основами музичної грамоти та формування сценічно-виконавських навичок. Заслужують позитивної оцінки обгрунтовані автором дисертаційного дослідження принципи, що створюють комфортні умови для самореалізації й самоствердження особистості, задоволення її інтелектуальних і духовних потреб та особистої свободи, поваги до неї та визнання її гідності.

На особливе схвалення, як нам видається, заслуговує зроблений О. В. Сирожко висновок щодо виховного впливу колективного музикування та ансамблевої гри на народних інструментах на формування колективізму і відповідальності, естетичного сприйняття та колективного відтворення інтонаційно-образної структури музичних творів. Автором доведено, що імплементація музично-естетичної парадигми відбувається в процесі народно-інструментального виконавства, яке об'єднує підлітків близьких за своїми творчими спрямуваннями, музично-естетичними інтересами і уподобаннями.

Доцільно зазначити, що наукову цінність представляє розділ дисертаційного дослідження, у якому здобувачкою презентовано діагностику музично-естетичної вихованості підлітків у позашкільних навчальних закладах. Для цього Оленою В'ячеславівною було визначено структуру, розроблено критерії, показники та рівні музично-естетичної вихованості підлітків. На основі аналізу підходів учених до визначення структури досліджуваного феномену схарактеризовано критерії, з-поміж яких мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-творчий і соціально-комунікативний. Кожен критерій характеризується показниками. З урахуванням змісту критеріїв і показників музично-естетичної вихованості підлітків у позашкільних навчальних закладах виділено рівні їхньої сформованості – високий, середній, низький.

У контексті предметного поля дисертаційного дослідження заслуговує на увагу здійснена авторкою діагностика рівнів сформованості музично-естетичної вихованості підлітків у позашкільних навчальних закладах, котра проводилася з учнями експериментальних груп Будинку юнацької творчості Заводського району м. Миколаєва, міського Палацу творчості учнів м. Миколаєва, міського Будинку творчості дітей та юнацтва Інгульського району м. Миколаєва, Первомайського районного центру дитячої творчості м. Первомайська Миколаївської області, Центру позашкільної роботи с. Мішково-Погорілове Миколаївської області, обласного Будинку художньої творчості м. Миколаєва. У експерименті брало участь 300 підлітків, а також директори навчальних закладів, керівники музичних гуртків та батьки учнів.

За результатами окреслених діагностичних процедур одержано емпіричні дані за рівнями сформованості музично-естетичної вихованості підлітків у позашкільних навчальних закладах згідно з критеріями мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-творчого і соціально-комунікативного компонентів. У процесі діагностики дисертанткою використано низку методик, а також анкетування, інтерв'ювання, педагогічне спостереження, що уможливило встановити рівні музично-естетичної вихованості підлітків. Окрім того, запроваджувалися метод «Бліц-вибору» музичних творів, методика «Предметного кола» В. Дряпіки та В. Ражнікова, дослідження асоціативних уявлень підлітків при сприйнятті музичних творів, методика вибіркового аналізу для визначення рівня розуміння школярами сутності процесу естетичного відображення дійсності в творах мистецтва, методика дослідження оцінки функцій музичного мистецтва. До того ж, авторкою дисертації враховувалася участь підлітків у концертах, фестивалях та інших культурно-мистецьких проектах.

Наукову цінність представляє розділ дисертації, у якому О. В. Сироєжко концентрує увагу на обґрунтуванні педагогічних умов музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства. Дисертантка переконливо аналізує сутність дефініції «педагогічні умови»,

пропонує власну інтерпретацію зазначеного явища як обставин, що детермінують результати розвитку особистості та оптимізують його досягнення. За такого підходу здобувачці вдалося чітко визначити і вмотивовано представити педагогічні умови спроможні ефективно впливати на музично-естетичне виховання підлітків та підвищити коефіцієнт його якості.

Для цього автором було зроблено акцент на реалізації особистісно-орієнтованого підходу до педагогічної взаємодії з вихованцями у процесі їх залучення до народно-інструментального виконавства, як під час проведення індивідуальних занять з опанування навичками гри на тому чи іншому музичному інструменті, так і в роботі з оркестровими групами та колективом в цілому, ознайомленні з творами композиторів-класиків та народною музикою. Дисертанткою доведено, що запровадження інноваційних форм і методів роботи з народно-інструментальним колективом сприяє розвитку творчих можливостей підлітків, формуванню ціннісних уявлень. До того ж, орієнтації на розвиток і саморозвиток особистості, співтворчості та співпраці, досягнення продуктивного творчого діалогу, музично-естетичним розвитком на основі загальнолюдських та національних цінностей.

Науковий інтерес представляють запропоновані автором дисертації педагогічні умови, пов'язані із запровадження методу контекстного музикування та формування у підлітків потреби у творчому саморозвитку з позиції їх орієнтації на засвоєння досвіду музичної діяльності.

Для підвищення ефективності музично-естетичного виховання підлітків автор дисертації проводила методичну роботу з керівниками оркестрових колективів з елементами тренінгів: «Креативність як один з компонентів професійної компетентності сучасного педагога позашкільного закладу», «Розвиток творчих здібностей педагогів», семінару-тренінгу «Почни з себе».

Заслугує позитивної оцінки те, що для реалізації особистісно-орієнтованого підходу в процесі проведення індивідуальних, групових та

колективних занять автором дисертації розроблено Комплексну навчальну програму з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку (оркестр народних інструментів), підготовлено авторський посібник «Педагогічні умови формування творчого освітньо-виховного середовища в позашкільних навчальних закладах», запроваджувалося «Портфоліо». Вельми цінним є те, що дисертантка обґрунтовує роль індивідуальної роботи керівника і вихованця, доводить позитивний вплив групових та колективних занять в оркестровому колективі на виховання підлітків.

Для ефективного впровадження другої педагогічної умови авторкою дисертації запроваджено комплекс форм, методів і засобів педагогічного впливу на підлітків, зокрема: прослуховування музичних творів, спільне їх обговорення, музикування за допомогою ударно-шумових музичних інструментів, вивчення теорії музики і сольфеджіо, упровадження музичного краєзнавства заснованого на традиціях регіонального аматорського та професійного народно-інструментального виконавства, проведення флешмобів та майстер-класів, залучення підлітків до хореографічного, ужитково-побутового, декоративно-прикладного мистецтва, засідання музичного клубу та участі у всеукраїнських і міжнародних фестивалях і конкурсах.

На презентаційному рівні формувального етапу експерименту автором реалізовано третю педагогічну умову – формування у підлітків потреби в творчому саморозвитку з позиції їх орієнтації на засвоєння досвіду музично-творчої діяльності та інтеграції в соціально-культурне середовище, що здійснювалося засобами організації спільних «Мистецьких декад», фестивалів, творчих проєктів, флешмобів та самоврядування.

Слід відразу зазначити привабливість та обґрунтованість здійсненого дисертанткою аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи, у якому здобувач умотивовано доводить ефективність запропонованих педагогічних умов, запровадження нових форм, інтерактивних технологій та

інноваційних методів навчання в процесі музично-естетичного виховання підлітків в умовах народно-інструментального виконавства. У наведених в дисертації таблицях презентовано дані підсумкового зрізу кількісного розподілу респондентів згідно з рівнями музично-естетичної вихованості. Для достовірності одержаних емпіричних даних дисертантом використано комплекс методик, що уможливило підтвердження висунутої гіпотези, досягнення поставленої мети й виконання завдань дослідження.

Вельми цінними є представлені додатки до дисертації, з-поміж яких: словник емоційних визначень музики В. Дряпки і В. Ражнікова, анкети для учнів, методика вибіркового аналізу. У контексті предметного поля дисертаційного дослідження заслуговує на увагу презентована здобувачем комплексна навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку (оркестр народних інструментів). Крім того, подані положення про портфоліо вихованця, загальна схема формального критерію підтвердження або спростування гіпотези дослідження за А. Купріяном. Вартісним, на наш погляд, є також представлений фрагмент лекції з теми «Українська народна музика».

Сформульовані в дисертації загальні висновки відображають належний рівень реалізації представлених у вступі мети і завдань роботи, а також вказують на перспективність подальших наукових досліджень.

Матеріали дослідження О. В. Сироежко достатньою мірою висвітлено у 29 публікаціях, з-поміж яких: 10 статей, які відображають основні наукові результати дослідження у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у закордонних наукових виданнях, 14 статей і тез – у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 навчальний посібник (у співавторстві), 2 статті – апробаційного характеру.

Виходячи із зазначеного, є підстави кваліфікувати дисертаційне дослідження Ольги В'ячеславівни Сироежко як завершене педагогічне дослідження, що містить нові наукові положення, має конкретне теоретичне та

практичне значення і є помітною подією в галузі історії вітчизняної педагогіки, а відтак свідчить про вміння автора бачити актуальні проблеми теорії та історії педагогіки й успішно працювати над їхнім розв'язанням.

Водночас, як і будь яке дослідження, що має характер живого пошуку, робота О. В. Сироежко не позбавлена певних недоліків, неточностей, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. У першому розділі дисертації «Теоретико-методичні основи музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах» доцільно було б ґрунтовніше визначити теоретичні основи музично-естетичного виховання молоді, проаналізувати роботи науковців, які досліджували ті чи ті аспекти зазначеної проблеми у різні історичні періоди і в контексті різних концепцій.

2. Дисертація тільки б виграла, якщо б автор розкрила сутність народно-інструментального виконавства, організацію та зміст діяльності оркестрових колективів у позашкільних закладах естетичного спрямування.

3. У другому розділі дисертації, презентуючи результати констатувального етапу експерименту, варто було б показати різницю у відповідях респондентів експериментальної та контрольної групи за кожним із заявлених критеріїв за відповідними показниками.

4. Щодо впровадження педагогічних умов, спрямованих на підвищення ефективності музично-естетичного виховання підлітків в процесі народно-інструментального виконавства, дисертантка аналізує різні підходи і форми роботи керівників оркестрових колективів у напрямку музично-естетичного виховання підлітків. Доцільно було б зосередити увагу на конкретних формах роботи і довести вплив підготовчо-репетиційного процесу на музично-естетичне виховання підлітків.

5. У загальних висновках на стор. 179–180 дисертації, на нашу думку, не варто було повторювати сутність основних понять дослідження, а саме:

«виховання», «естетичне виховання», «музичне виховання», «музично-естетичне виховання», «педагогічні умови».

Утім, зроблені зауваження й побажання не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Ольги В'ячеславівни Сироежко «Музично-

естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах». Автор виявив наукову ерудицію, досяг поставленої мети, чим зробив вагомий внесок у розширення і збагачення наукового знання про музично-естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства. Робота є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам п.12 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, що ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор Ольги В'ячеславівна Сирожко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії
Центральноукраїнського

державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

В. Ф. Черкасов

Підпис В. Ф. Черкасова

Член секретар

С. О. Овчаренко

С. В. Овчаренко